

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Okrepitev dvostranskih trgovinskih odnosov med EU in Turčijo ter posodobitev carinske unije

(2017/C 075/22)

Poročevalec: **Dimitris DIMITRIADIS**

Zaprosilo	Evropska komisija, letni dopis 2016, 20. 4. 2016
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	16. 11. 2016
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	14. 12. 2016
Plenarno zasedanje št.	521
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	252/4/7

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da je zaradi razvoja dogodkov sedanji sporazum o carinski uniji zastarel in da bosta morali njegovi podpisnici začeti resna pogajanja o krepitvi gospodarskih vezi z novo vrsto trgovinskega sporazuma, ki bo odražal trenutne potrebe.

1.2 EESO še vedno meni, da je Turčija zelo pomembna partnerica in politične pripravljenosti za tesnejše sodelovanje je dovolj, vendar samo pod pogojem, da se spoštujejo temeljne evropske vrednote, načela demokracije in pravne države ter človekove pravice.

1.3 EESO meni, da je mogoče postopek glede carinske unije izvesti bodisi s pregledom Sklepa 1/95 bodisi z novim sklepom pridružitvenega sveta, ali pa tudi z novim protokolom k sporazumu o pristopu k EU.

1.4 EESO obsoja poskus udara 15. julija, vendar je zelo zaskrbljen zaradi odziva turške vlade oziroma zaradi notranjepolitičnih dogodkov, ki so sledili in so veliko več kot le kazenski pregon udeležencev državnega udara ter v nasprotju s pravno državo in demokratičnimi načeli.

1.5 EESO poziva Turčijo, naj kot država kandidatka za pristop k EU varuje in spoštuje temeljne človekove pravice ter upošteva načeli demokracije in pravne države. EESO obžaluje poskus strmoglavljenja demokratično izvoljene vlade v Turčiji, obenem pa izraža zaskrbljenost nad odzivom turških oblasti ter izrecno poziva k popolnemu spoštovanju človekovih pravic in njihovem izvajanju brez diskriminacije, zlasti ko gre za svobodo izražanja in njeno posebno obliko, medijsko svobodo. Ravno tako poziva k vnovični vzpostavitvi popolne pravne države.

1.6 EESO meni, da mora Turčija dokazati, da želi ohraniti status države pristopnice, ki ga še vedno ima po zakonu in v skladu s Pogodbama, in sicer z nadaljevanjem pogajanj z EU in strogim spoštovanjem pravnega reda Unije ter vseh doslej dogovorjenih zahtev.

1.7 Novi pogoji v svetovni trgovini, ki so se razvili v zadnjih letih, so EU spodbudili k začetku novega kroga pogajanj o svetovnih trgovinskih sporazumih, v katerih se osredotoča na izboljšanje določb na številnih področjih, z namenom spodbujanja sodobnih oblik trgovine ter uporabe načel in pravnega reda EU. Podlaga za pogajanja EU s Turčijo mora biti sporočilo Komisije z naslovom *Trgovina za vse*. Najnovejše prilagoditve in najboljše prakse, ki se izvajajo v okviru različnih trgovinskih sporazumov, so preoblikovale modele trajnosti, preglednosti in vključevanja socialnih partnerjev ter civilne družbe v mednarodne trgovinske sporazume.

1.8 EESO meni, da je treba že prej izvesti predhodne in naknadne ocene učinka in izvedljivosti pogajanj, da se ugotovijo posledice za okolje, gospodarstvo in družbo. V te postopke je treba vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe. EESO tudi meni, da bi morala Komisija v vseh fazah pogajanj še naprej pozorno spremljati sedanje socialne in gospodarske razmere v Turčiji.

1.9 Treba se je zavedati, da se je v več kot dvajsetih letih, odkar velja carinska unija, pravni red Unije razširil tako, da zdaj vključuje tudi področja, ki tedaj niso bila urejena s predpisi.

1.10 EESO meni, da je potreben nov, sodoben sporazum o carinski uniji, in zavrača možnost, da se ohrani sedanje stanje ali da se sporazum preoblikuje v regionalni trgovinski sporazum, saj meni, da to ni realna rešitev. Po njegovem mnenju bi moral novi sporazum vključevati nova poglavja, ki bi odražala dodatke k zakonodaji in praksi EU, saj se obe še naprej širita in revidirata, ter posodobljene določbe o področjih, ki so se med izvajanjem carinske unije s Turčijo in glede na prvotne zahteve izkazala za problematična.

1.11 EESO tudi meni, da bi se morala nova pogajanja posebej osredotočiti na takojšnje izvajanje nujnih radikalnih reform turške zakonodaje.

1.12 EESO predlaga, da se v zakonodajni okvir novega sporazuma vključijo naslednja področja:

- kmetijstvo (in vse zahteve, opisane v nadaljevanju),
- storitve,
- javna naročila,
- nepredelani izdelki in surovine,
- varstvo potrošnikov,
- varstvo okolja in trajnostni razvoj,
- enakovrednost zakonodajnih ureditev veterinarskih, sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov ter politike na področju varnosti hrane,
- učinkovita zaščita pravic delavcev in dostojni delovni pogoji,
- varstvo zdravja in varnost na delovnem mestu,
- spodbujanje e-trgovanja in uvedba digitalne agende, ki določa prosti pretok digitalnih podatkov,
- energetska politika in energetska varnost,
- spodbujanje inovacij in zaščita intelektualne lastnine,
- boj proti korupciji in pranju denarja,
- izboljšanje spodbud za MSP,
- poenostavitev upravnih postopkov in zmanjšanje upravnih stroškov,
- naložbe in posodobitev investicijske zakonodaje s ciljem zaščititi vlagatelje ter sočasna uvedba nepristranskega postopka za reševanje sporov,
- izboljšanje postopka za prenos in vključevanje evropske zakonodaje v pravni sistem Turčije,
- okrepitev določb za zagotovitev, da so vsebina revidiranega sporazuma in izvedbene določbe v skladu s pravnim redom EU.

1.13 Glede asimetrije, ki vpliva na trgovinske odnose Turčije s tretjimi državami, s katerimi EU sklepa novo vrsto trgovinskih sporazumov, EESO meni, da zadevne določbe ni mogoče izboljšati kaj več kot s političnimi spodbudami za države partnerice EU, pri čemer obstaja tudi možnost, da Komisija ponudi učinkovito pomoč kot posrednik.

1.14 EESO meni, da bo treba v vsakršnem trgovinskem sporazumu med EU in Turčijo predvideti dejansko posvetovanje s socialnimi partnerji (delodajalci in delojemalci) in organizacijami civilne družbe ter njihovo vključevanje tako v fazi pogajanj kot izvajanja.

2. Trgovinski odnosi med EU in Turčijo

2.1 Leta 1959 je Turčija zaprosila za pridruženo članstvo v takratni Evropski gospodarski skupnosti (EGS), današnji Evropski uniji (EU). Pridružitveni sporazum ⁽¹⁾, v katerem je bila predvidena tudi uvedba carinske unije med EGS in Turčijo, je bil podpisan leta 1963.

2.2 Na podlagi tega je bil leta 1970 podpisan dodatni protokol, s katerim so bile odpravljene tarife in kvote za blago in ki je pomenil nadaljnji korak k **carinski uniji**. Za njeno dokončno uresničitev leta 1995 ⁽²⁾ je bila nujna odprava trgovinskih ovir. Istega leta je bil podpisan ⁽³⁾ **prostotrgovinski sporazum** s tedanjo Evropsko skupnostjo za premog in jeklo (ESP)), ki je zajemal področji premoga in jekla.

2.3 Turčija je poleg tega morala začeti uporabljati skupne zunanje tarife EU ⁽⁴⁾ za uvoz iz tretjih držav ter sprejeti vse že obstoječe in prihodnje preferencialne trgovinske sporazume.

2.4 Zamisel o carinski uniji je bila za tiste čase revolucionarna in originalna in je pomenila izjemno priložnost za poglobitev dvostranskih odnosov, saj je bil to eden prvih sporazumov, ki je vključeval usklajevanje zakonodaje z državo, ki ni članica EU.

2.5 Potem ko je Turčija leta 1987 vložila prošnjo za pristop k EU, je ta leta 1997 začela sočasni proces na podlagi členov 2 in 49 Pogodbe o Evropski uniji.

2.6 Pogajanja o pridružitvi so se začela leta 2005. Vključujejo 34 poglavij pravnega reda Unije in eno mešano poglavje, tako da jih je skupaj 35.

2.7 Z ozirom na pozive zadevnih zainteresiranih strani EESO pozitivno ocenjuje prostotrgovinski sporazum za premog in jeklo, ki naj ostane nespremenjen, vendar poudarja potrebo po reformi carinske unije za posodobitev trgovinskih odnosov.

3. Politične razmere v Turčiji po 15. juliju

3.1 Razmere v Turčiji po poskusu udara 15. julija, ki ga EESO izrecno obsoja, vzbujajo veliko zaskrbljenost. Ukrepi organov zoper osumljene sodelovanja pri udaru, pa tudi zoper opozicijske in civilnodružbene akterje, ki niso sodelovali pri udaru, ter zoper tisk in medije, ki niso zvesti vladi, niso združljivi z evropskimi standardi in otežujejo pogajanja med Turčijo in EU.

⁽¹⁾ Sporazum o pridružitvi med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Turčijo ter dodatni protokol z dne 12. septembra 1963 (UL 217, 29.12.1964), http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/association_agreement_1964_en.pdf.

⁽²⁾ Sklep št. 1/95 Pridružitvenega sveta ES–Turčija z dne 22. decembra 1995 o izvajanju zaključne faze carinske unije (96/142/ES).

⁽³⁾ 96/528/ESP: sklep Komisije z dne 29. februarja 1996 o podpisu sporazuma med Evropsko skupnostjo za premog in jeklo ter Republiko Turčijo o trgovini z izdelki, zajetimi s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (UL L 227, 7.9.1996), na voljo na spletni strani <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31996D0528&from=EN>.

⁽⁴⁾ Kombinirana nomenklatura, skupna carinska tarifa in integrirana tarifa Evropske unije (TARIC), Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87 z dne 23. julija 1987 o tarifni in statistični nomenklaturi ter skupni carinski tarifi (UL L 256, 7.9.1987), na voljo na spletni strani <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=URISERV:11003&from=SL>.

3.2 Po dogodkih 15. julija se je uradno stališče Ankare spremenilo; turški pogajalci zahtevajo takojšnje obljube od EU, ki je doslej v več primerih **pokazala neodločenost ter pomanjkanje politične volje in usmeritve**. Temu se je pridružila še nezmožnost Turčije, da bi pokazala dobro voljo, potrebno za izvajanje sprejetih besedil (npr. protokola k Sporazumu iz Ankare), vse to pa še dodatno zapleta ustvarjanje ozračja razumevanja.

3.3 EESO z veliko zanimanja in zaskrbljenosti še naprej opazuje in spremlja razvoj dogodkov po poskusu državnega udara in meni, da je začetek pogajanj o carinski uniji za okrepitev trgovinskih odnosov priložnost za začetek normalizacije odnosov med EU in Turčijo, pa tudi za preobrat v oslabiljenem turškem gospodarstvu.

3.4 Zato je v interesu Turčije, da se v tem kritičnem trenutku dolgoročno zaveže k programu reform, ki bi vključeval radikalne spremembe v gospodarstvu in politiki.

4. Gospodarstvo Turčije

4.1 Turčija je leta 2015 ustvarila neverjeten bruto domači proizvod (BDP) v višini 1,576 bilijona USD (merjeno v pariteti kupne moči, ocena iz istega leta) in je tako na 18. mestu svetovne gospodarske lestvice. Rast v državi se je leta 2015 po ocenah zmanjšala na še vedno zadovoljivih 3,8 %, kar Turčijo postavlja na 102. mesto svetovne lestvice. Javni dolg države se je znižal na zmernih 33,1 % BDP, stopnja inflacije pa je še vedno visoka – leta 2015 je znašala približno 7,7 %⁽⁵⁾.

4.2 V zadnjih nekaj letih se je gospodarstvo Turčije preoblikovalo: tradicionalno je prevladovalo kmetijstvo, zdaj pa temelji na storitvah in turizmu ter v izvoz usmerjeni predelovalni industriji. Deloma gre to pripisati carinski uniji, ki je ustvarila veliko priložnosti, te pa so se po sprejetju novega pravnega okvira in uvedbi standardov EU nemudoma začele izkoriščati.

4.3 Od leta 2012 se rast upočasnjuje, kar je posledica zmanjšanja neposrednih tujih naložb ter političnega in gospodarskega razvoja, ki v mnogih primerih zavira gospodarsko rast in povzroča negotovost. V obdobju 2013–2016 so zaupanje načeli politični nemiri, geopolitične spremembe, obtožbe o korupciji ter napetosti v odnosih s sosednjimi državami, ki so bile posledica prizadevanj Turčije za večji politični vpliv v regiji. To je slabo vplivalo na turško gospodarstvo in zavrlo njegov napredek brez primere. Valuta in trg sta zaradi trenutnega primanjkljaja tekočega računa postala nestanovitna, vse skupaj pa je odvrnilo in oslabilo pritok naložb. Poskus udara je gospodarstvu zadal nov udarec in še upočasnjal njegovo rast, število turistov pa se je drastično zmanjšalo.

4.4 Zaskrbljujoč politični razvoj in njegove neposredne posledice so močno škodile gospodarstvu in omajale tako zaupanje trgov v stabilnost kot tudi trdnost ekonomskega in investicijskega okolja v Turčiji⁽⁶⁾. Hkrati se pojavljajo dvomi glede sposobnosti turške vlade, da gospodarstvo znova spravi na pot rasti, zato je njena kredibilnost zelo omajana, vrednost turške lire pa je močno padla⁽⁷⁾.

5. Posledice carinske unije za turško gospodarstvo, pomanjkljivosti zakonodajnega okvira in vprašanja glede izvajanja

5.1 Na splošno so bile napovedi za carinsko unijo precej črnogledne, a jih je realnost ovrgla: BDP Turčije naj se ne bi povečal za več kot 1–1,5 %, kar se je sicer zdelo precej, a se ne more primerjati z dejanskim porastom.

⁽⁵⁾ Statistični podatki iz CIA Factbook in poročil Svetovne banke za posamezne države v kombinaciji s statističnimi podatki Centralne banke Republike Turčije.

⁽⁶⁾ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-09-26/lira-drops-most-among-emerging-peers-after-turkey-cut-to-junk>;
<http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-21/turkish-assets-extend-selloff-after-s-p-cut-state-of-emergency>;
<https://www.ft.com/content/779ef1f6-5b22-11e6-9f70-badea1b336d4>.

⁽⁷⁾ <https://www.ft.com/content/5bbbcce4-83b2-11e6-a29c-6e7d9515ad15>;
<http://www.forbes.com/forbes/welcome/?toURL=http://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2016/07/18/turkeys-economy-could-slump-in-aftermath-of-failed-coup/&refURL=https://www.google.gr/&referrer=https://www.google.gr/>.

5.2 EU je najpomembnejša uvozna in izvozna partnerica Turčije, ta pa je na sedmem mestu med državami, iz katerih EU uvaža, in na petem mestu na lestvici držav, v katere izvaža. Turčija v EU izvaža predvsem strojno opremo in prevozna sredstva, sledijo industrijski izdelki. EU v Turčijo ravno tako izvaža predvsem strojno opremo in prevozna sredstva ter kemične in industrijske izdelke.

5.3 Obseg trgovine z EU se je med letoma 1995 in 2014 povečal za 22 %. Carinska unija naj bi tudi preusmerila trgovino⁽⁸⁾, vendar se je to zgodilo le v neznatni meri, če upoštevamo celoten delež trgovine⁽⁹⁾.

5.4 Na vsak način je to ustavilo Turčijo, ki je za industrijske izdelke zahtevala manj carin, uvedba pravil o poreklu v dvostranski trgovini pa ni bila več potrebna.

5.5 Glavne pomanjkljivosti carinske unije, ki so z njo neločljivo povezane, je mogoče povzeti tako:

- prekomerna in nepotrebna uporaba instrumentov trgovinske zaščite, kot so izravnalni, protidumpinški, zaščitni in nadzorni ukrepi, negativno vpliva na dvostransko trgovino⁽¹⁰⁾,
- ni učinkovitega nadzornega mehanizma in postopka za reševanje sporov, brez katerih se ne da učinkovito odpraviti selektivnega izvajanja carinske unije v nekaterih primerih; sprejemajo se posredni diskriminatorni ukrepi v škodo izdelkom iz EU. Veljavni postopek za reševanje sporov je omejen na posebne spore, ki jih lahko pregleda pridružitveni svet, ki je primarno politični organ in sprejema odločitve na podlagi soglasja (sodna pristojnost velja samo za obdobje veljavnosti protekcionističnih ukrepov)⁽¹¹⁾,
- carinska unija ima omejen obseg uporabe, saj zajema le industrijske proizvode, vključno s sestavinami in predelanimi kmetijskimi proizvodi iz EU ali Turčije, kakor tudi blago, ki je v celoti ali deloma iz izdelkov iz tretjih držav, pod pogojem, da se ti prosto gibljejo v EU ali v Turčiji. Konkretnije: kmetijski proizvodi predstavljajo 10 % in storitve 60 % BDP Turčije, toda nobena od obeh panog ne sodi na področje uporabe carinske unije,
- težave se pojavljajo tudi pri usklajevanju z zakonodajo EU, način, kako se zagotavljajo informacije o tem procesu, pa ni učinkovit, zato se podjetja pri uvozu in izvozu enih in istih izdelkov soočajo z zakonodajnimi zahtevami, ki se stalno spreminjajo in jim ne morejo slediti niti sama, prek svojih uradnih zastopnikov (trgovinskih zbornic, organizacij delodajalcev itd.), niti tega ne zmorejo pristojni organi (carinski uradi, agencije za izvoz, organi za tržni nadzor)⁽¹²⁾.

5.6 Poleg problematičnih vidikov regulativnega okvira carinske unije se pojavljajo tudi vprašanja, povezana z neustreznim izvajanjem carinske unije ali enostranskimi odločitvami o carinskih vprašanjih ali praksah, ki jih sprejema turška stran in so **očitno v nasprotju z dogovori**. Prav tako se pojavljajo vprašanja okrog tega, da Turčija ne dopušča prostega trgovanja z Republiko Ciprom, ki je članica EU, kar je groba kršitev prava EU in trgovinskih sporazumov med EU in Turčijo.

⁽⁸⁾ C.S.P. Magee: *Trade creation, trade diversion, and the general equilibrium effects of regional trade agreements: a study of the European Community –Turkey customs union* (Ustvarjanje in preusmeritev trgovine ter splošni učinek uravnoteženja regionalnih trgovinskih sporazumov: študija o carinski uniji med Evropsko skupnostjo in Turčijo), *Review of World Economics*, maj 2016, zvezek 152, 2. izdaja, str. 383–399.

⁽⁹⁾ *Evaluation of the EU-Turkey Customs Union* (Ocena carinske unije med EU in Turčijo), poročilo št. 85830-TR, 28. marec 2014, na voljo na spletni strani https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/finacial_assistance/phare/evaluation/2014/20140403-evaluation-of-the-eu-turkey-customs-union.pdf.

⁽¹⁰⁾ Od leta 2013 ima Turčija trinajst instrumentov trgovinske zaščite za blago iz EU. Več informacij je na voljo na spletni strani <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/actions-against-exports-from-the-eu/> (stanje na dan 30.5.2016).

⁽¹¹⁾ V nasprotju z mehanizmom reševanja sporov iz Sporazuma iz Ankare, ki zajema širšo paleto sporov, vendar se postopek lahko začne le s privolitvijo obeh strani.

⁽¹²⁾ Glej opombo 9.

5.7 Pri prilagajanju predpisom EU o notranjem trgu je Turčija na nekaterih področjih dosegla napredek, na primer pri prostem pretoku blaga, politiki konkurence, državni pomoči, energiji, ekonomski in monetarni politiki ter podjetniški in industrijski politiki. Toda Evropska komisija opozarja, da Turčija še vedno zanemara ključne vidike sporazuma in na splošno sprejema protekcionistične ukrepe, ki so v nasprotju z določbami carinske unije.

5.8 Prav tako Turčija ne izvaja pravilno predpisov o državni pomoči in uvajanju sistemov spremljanja; zdi se, da ne želi v celoti omogočiti prostega pretoka blaga, saj ji ni uspelo sprejeti in učinkovito izvajati izvršilnih ukrepov zoper kršitve pravic intelektualne lastnine.

5.9 Pri oceni splošnih koristi carinske unije lahko kot njeno največjo korist omenimo dejstvo, da se je uporabljala kot možnost za gospodarske reforme, ki so spodbudile vključevanje Turčije na svetovne trge. Poleg tega je pomagala obnoviti njeno kredibilnost in podprla ukrepe za omejitev inflacije ter stabilizacijo turške lire.

5.10 Tudi posodobitev turške trgovine je hitro napredovala in okrepila se je konkurenca med turškimi proizvajalci in prodajalci, ki so preko trga EU dobili dostop do donosnejšega in zahtevnejšega globalnega trgovinskega okolja.

6. Primerjava med carinsko unijo in pred kratkim sprejetimi prostotrgovinskimi sporazumi

6.1 Prihodnja leta bodo v znamenju nove gospodarske ere, ki se bo začela z uvedbo in izvajanjem vrste regulativnih pobud na mednarodni ravni. Te bodo vplivale tudi na gospodarske odnose med EU in Turčijo ter zahtevale posodobitev carinske unije. Hkrati se EU osredotoča na krepitev gospodarskih odnosov s tretjimi državami, da bi izboljšala življenjski standard in povečala blaginjo. Trenutno najpomembnejše pobude so **čezatlantsko partnerstvo za trgovino in naložbe (TTIP)**, **celoviti gospodarski in trgovinski sporazum med EU in Kanado (CETA)**, **sporazum o trgovini s storitvami (TiSA)** ter pogajanja o **trgovinskem sporazumu z Japonsko** ⁽¹³⁾.

6.2 V novih pogojih je zastarela carinska unija zaradi svoje nesimetričnosti turško gospodarstvo že postavila v slabši položaj ⁽¹⁴⁾: unija namreč Turčiji dovoljuje pogajanja o trgovinskih sporazumih s tretjimi državami šele potem, ko EU s temi državami sklene in podpiše nove prostotrgovinske sporazume, hkrati pa Turčiji ne daje nobene možnosti za sodelovanje v kateri koli fazi pogajanj. Po drugi strani pa je „turška klavzula“ politična smernica, ki tretjih držav ne zavezuje k začetku pogajanj s Turčijo, kaj šele k podpisu sporazuma. In tudi če se sporazum sklene, so turška podjetja zaradi časovnega zamika v slabšem konkurenčnem položaju.

6.3 Poleg tega je Turčija morala sprejeti skupne zunanje tarife (CET), ki od nje zahtevajo prilagajanje spremembam (večinoma zmanjšanjem), ki jih EU uvaja zaradi sklepanja prostotrgovinskih sporazumov; za turške izdelke ta privilegij na drugih trgih ne velja, saj ni ustreznega sporazuma. To je privedlo do postopne liberalizacije tarifnega režima Turčije.

6.4 Navedene pomanjkljivosti v zgradbi carinske unije so danes, več kot 20 let po njeni uvedbi, veliko bolj vidne.

6.5 Leta 2014 je le 17 od 48 trgovinskih partneric EU podpisalo sporazum s Turčijo, med državami, s katerimi je bil že sklenjen nov sklop prostotrgovinskih sporazumov, pa je bila samo Južna Koreja pripravljena podpisati sporazum s Turčijo in sprejeti vabilo iz sporazuma med EU in Korejo v obliki „turške klavzule“.

⁽¹³⁾ Podpisani so tudi sporazumi z **vzhodnoafriškimi državami, Ekvadorjem, Singapurjem, Vietnamom in zahodno Afriko**. Čeprav so že sklenjeni, pa noben od njih doslej še ni začel veljati.

⁽¹⁴⁾ *Global Economics Dynamics Study, Turkey's EU integration at a crossroads, What Consequences does the new EU trade policy have for economic relations between Turkey and Europe, and how can these be addressed?* (Študija o svetovni ekonomski dinamiki: vključevanje Turčije v EU na prelomnici – Kakšne so posledice nove trgovinske politike EU za gospodarske odnose med Turčijo in Evropo in kako jih obravnavati?), Bertelsmann Stiftung, april 2016.

7. Razširitev dvostranskih trgovinskih odnosov

7.1 Gospodarsko in politično sodelovanje med EU in Turčijo je nujen in zadosten pogoj za stabilnost v tem še posebej nestanovitnem delu sveta. Posodobitev carinske unije bi bila lahko jasen pozitiven signal za sodelovanje in stabilnost.

7.2 Po temeljiti razpravi o alternativnih možnostih za trgovinske in gospodarske odnose med EU in Turčijo, med katere sodijo (i) ohranitev sedanjega stanja, (ii) nadomestitev ali dopolnitev carinske unije z regionalnim trgovinskim sporazumom ali (iii) posodobitev carinske unije, EESO ocenjuje, da je zadnja možnost najprimernejša za spodbuditev in poglobitev dvostranskih odnosov v korist obeh strani.

7.3 Možnost, da se sploh ne okrepa, – tudi ker bodo pristopna pogajanja trajala še zelo dolgo – ni realistična alternativna rešitev, saj velja, da je nujno rešiti opisane težave in takoj uporabiti neizkoriščen potencial trgovinskih odnosov.

8. Glavni elementi revizije

8.1 Nova trgovinska in naložbena politika EU, ki je bila uvedena leta 2015 z objavo sporočila Komisije *Trgovina za vse* ⁽¹⁵⁾, je jasno pokazala, da si EU prizadeva, da bi svoj vodilni položaj na področju trgovine izkoristila za reševanje novih izzivov globaliziranega trga ter izpolnjevanje potreb sodobnega trgovinskega okolja, za spodbujanje razvoja, z določitvijo prednostnih nalog reform pa tudi za institucionalne spremembe ⁽¹⁶⁾.

8.2 V zvezi s tem je jasno, da nova trgovinska politika ne more biti zgolj enodimenzionalna, temveč kompleksna, vključevati mora več ravni in številna področja delovanja, če naj obvelja za učinkovito in koristno več vpletenim stranem, kot so delavci, potrošniki in MSP.

8.3 Zlasti vključitev evropskih vrednot v isti okvir načel je pomembna na številnih ravneh, saj se je izkazalo, da pogajanja o trgovinskih in naložbenih sporazumih očitno **niso zgolj gospodarske narave, temveč so del širšega socialno-ekonomskega projekta za uvedbo večdimenzionalnih reform na več ravneh.**

8.4 **Trajnostni razvoj in varstvo okolja** sta sedaj enako pomembna in sestavni del teh vrednot, zlasti odkar je EU sprejela Pariški sporazum (COP 21), Ekonomsko-socialni svet Združenih narodov pa nove cilje trajnostnega razvoja ⁽¹⁷⁾.

8.5 To je seveda še bolj izrazito, kadar so države, s katerimi potekajo pogajanja o sporazumu, sredi pogajalskega procesa o pristopu; tak primer je ravno Turčija.

8.6 Tudi revizija mora temeljiti na mednarodnih standardih in konvencijah za zaščito delavskih pravic ⁽¹⁸⁾.

8.7 Zato je EU sklenila, da bo za doseganje navedenega uporabila tri osnovna načela:

- (a) **učinkovitost:** upoštevati je treba tako makroekonomske (npr. gospodarske razmere v državah članicah EU v krizi) kot mikroekonomske (MSP) potrebe ter tako poskrbeti za kar najboljšo prilagoditev na nove trgovinske projekte;

⁽¹⁵⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

⁽¹⁶⁾ Mnenje EESO (poročevalec Jonathan Peel) o sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Trgovina za vse – Za odgovornejšo trgovinsko in naložbeno politiko, COM(2015) 497 final (UL C 264, 20.7.2016, str. 123).

⁽¹⁷⁾ V skupek zavez sodita tudi Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC) in Kjotski protokol. Za Pariški sporazum glej FCCC/CP/2015/L.9, 2015.

⁽¹⁸⁾ Temeljni delovni standardi MOD, smernice OECD za multinacionalna podjetja in vodilna načela ZN o podjetništvu in človekovih pravicah.

- (b) **preglednost**: z večjo prepoznavnostjo in sodelovanjem čim večjega števila zainteresiranih strani v pogajanjih;
- (c) **evropske vrednote in modeli**: to je koncept v razvoju, ki se je razširil in sedaj vključuje tudi vprašanja, kot so varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin (tudi delavcev), trajnostni razvoj in boj proti korupciji.

8.8 Vsak poskus zблиževanja s trgovinskimi partnerji mora zato vključevati:

1. študije na visoki ravni o sedanjih globalnih vrednostnih verigah in globalnih oskrbovalnih verigah;
2. posodobljene ukrepe za spodbujanje trgovine in storitev, da bodo odražali trenutno globalno stanje, ko je proizvodnja razdrobljena in temelji na podizvajanju (zunanjem izvajanju), selitvi v tujino (angl. *offshoring*) in ustanavljanju podružnic (angl. *branching*);
3. ukrepe za omogočanje e-trgovine in mobilnosti ter seveda učinkovito širjenje formalnega sodelovanja tako v fazi pogajanj kot pri ocenjevanju in spremljanju izvajanja sporazumov.

9. Proces sklepanja in vsebina novega sporazuma

9.1 Obseg uporabe novega sporazuma bi bilo treba razširiti še na druga področja, kot so:

- (a) **kmetijstvo** (strogo je treba upoštevati evropske standarde in zagotavljati sledljivost proizvodov, pred tem pa raziskati posledice, ki bi jih liberalizacija uvoza imela za evropske kmete), pri čemer je treba razmisliti o ohranitvi ali uvedbi začasnih zaščitnih ukrepov še po obdobju prilaganja, če je to absolutno potrebno za zaščito evropskih proizvodov;
- (b) **naložbe**;
- (c) **predpisi o javnem naročanju**;
- (d) **storitve**;
- (e) **bolj aktualne teme, kot so trajnostni razvoj, varstvo okolja, energetski sektor ipd. ter surovine in nepredelani izdelki** itd.
- (f) **zaščita avtorskih pravic in patentov**.

Sporazum bi moral vsebovati tudi zavezujoče določbe o takojšnjem prenosu in vključitvi evropske zakonodaje ter posebne določbe o obveznem reševanju sporov med njegovim izvajanjem z mehanizmom, **ki za sprožitev ne potrebuje politične odločitve**. Ta je bila doslej potrebna, kar je močno oteževalo učinkovito in transparentno reševanje sporov.

9.2 Za izredno pomembno velja tudi, da so vsa prizadevanja povezana z revidiranim trgovinskim pristopom EU, ki brezpogojno zahteva demokratizacijo in preglednost postopka odločanja, tako na mednarodni kot nacionalni ravni, ter opozarja na vlogo socialnih partnerjev in civilne družbe v postopkih javnega dialoga in pogajanj. Cilj je učinkovitejše izvajanje revidiranega sporazuma, ki bo bolj osredotočeno na ljudi.

9.3 Poglobitev trgovinskih odnosov z novim sporazumom o carinski uniji bi lahko imela več pozitivnih učinkov, med drugim:

— liberalizacija sektorjev, ki so na novo urejeni, bo prinesla dohodek in povečala neposredne tuje naložbe,

- dvostranska liberalizacija javnega naročanja z odpravo ovir za tuje ponudnike, ki želijo sodelovati pri naročilih, bo koristila evropskim podjetjem, saj ta naročila predstavljajo 7 % BDP Turčije,
- mala in srednje velika podjetja bodo dobila nove priložnosti, zaradi česar se bo povečal povprečni dohodek v državi, odprla se bodo nova delovna mesta in povečala produktivnost.

9.4 Proces sklepanja sporazuma se mora začeti s takojšnjimi pogajanjmi, v katera bodo vključeni socialni partnerji in organizacije civilne družbe in ki bodo potekala v okviru preglednih postopkov.

9.5 EESO pozdravlja javno posvetovanje in priporoča izvedbo primerjalnih študij o socialnih kazalnikih in kazalnikih blaginje ter o drugih vprašanjih, kot so pravice potrošnikov in delavcev.

9.6 Po mnenju EESO bi bilo treba že na začetku razjasniti, da je proces del širših pristopnih pogajanj in da ne pomeni zgolj poglobitve trgovinskega sodelovanja med EU in Turčijo. Poleg tega bo mogoče pogajanja uspešno zaključiti le, če bodo do tedaj že opredeljena vprašanja v celoti usklajena.

9.7 V novi sporazum je treba poleg sedanjih vprašanj vključiti tudi poglavje o varstvu okolja, trajnostnem razvoju ter energetski varnosti in sodelovanju (obnovljivi in konvencionalni viri).

9.8 Po mnenju EESO je treba poleg tega oblikovati nov okvir za naložbeno sodelovanje z višjimi standardi zaščite vlagateljev in nepristranskim mehanizmom reševanja sporov, kar bi povečalo zaupanje trga v zmožnost gospodarstva, da v prihodnje vzdrži politične šoke. Tovrstni okvir bi moral upoštevati pomisleke v zvezi z zaščito vlagateljev⁽¹⁹⁾.

9.9 Novi sporazum mora seveda vsebovati stroge določbe glede protekcionističnih in diskriminatornih ukrepov zoper tuje izdelke ter dodatnih ali skritih carin, ki so v nasprotju z revidirano trgovinsko zakonodajo EU. Strožja zakonodaja bo potrebna tudi za boj proti pranju denarja, korupciji in sivi ekonomiji, za preprečevanje čezmejnega kriminala pa bo treba poglobiti sodelovanje med institucijami.

V Bruslju, 14. decembra 2016

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Georges DASSIS

⁽¹⁹⁾ Nekateri so povzeti v točki 8.8 mnenja o stališču EESO o specifičnih ključnih vprašanjih v pogajanjih o TTIP, (UL C 487, 28.12.2016, str. 30).